עשא השבוע: תשלומי תרומה

המקור בפרשה: "ואיש כי יאכל קודש"

(כ"ב י"ד וברש"י קודש – תרומה)

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות ==

הגאון רבי יצחק אזרחי שליט״א מראשי ישיבת מיר

בענין תשלומי תרומה לדעת רש"י

במתני׳ פסחים ל״א ב׳, האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש, במויד פטור מתשלומין ומדמי עצים. ובגמ׳ שם ל״ב א׳ איתא, דלמ״ד לפי דמים משלם, מתני׳ ר״י הגלילי היא דס״ל דחמץ בפסח מותר בהנאה והוא בר דמים, ולכן בשוגג חייב, והא דבמזיד פטור, היינו משום דסבר כר׳ נחוניא בן הקנה שהיה עושה את יוה״כ כשבת, וע״ש ברש״י שביאר בד״ה כר׳ נחוניא, דאמר המתחייב כרת פטור מן התשלומין וכר, וה״ה למתחייב מיתה בידי שמים, כגון אוכל תרומה במזיר, וסיפא דמתני׳ בהזיד בתרומה ולא בחמץ ופטור משום מיתה.

מבואר בדברי רש"י שטעם הפטור בתשלומי תרומה במזיד הוא מטעם קלב"מ, שכיון שחייב מיתה פטור מתשלומין. והנה בגמ׳ בפסחים כ״ט א׳ איתא דהאוכל חמץ של הקדש במועד י"א לא מעל, וכ' רש"י שם, דהואיל ונתחייב כרת משום אכילה פטור מן התשלומין כרבי נחוניא, ובמקום שאין קרן אין חומש ואין מעילה. ומשמע מל' רש"י דהטעם דאין קרן, אבל מטעם קלב״מ לא הקדש הוא משום דאין קרן, אבל מטעם קלב״מ לא היה נפטר מחומש, ורק משום דאין קרן אין חומש, והטעם הוא משום דבמקום כפרה לא

והנה בתוס׳ בפסחים כ״ט א׳ שם, הוכיחו דתשלומי תרומה הוי כפרה, מהא דכהן לא יכול למחול, כדאיתא בתרומות פ״ו מ״א. ומעתה דברי רש״י צ״ב, אמאי כתב דהא דפטור מתשלומי תרומה במזיד מטעם קלב״מ, וממ״נ אם ס״ל לרש״י דתשלומי תרומה הוי כפרה, א״כ אמאי יהני קלב״מ לפטרו, ומ״ש ממעילה שאין קלב״מ פטור ממנה כיון שהיא כפרה (וכמש"ג שם בדף כ"ט א', וכנ"ל), ואם תשלומי תרומה אינם כפרה, א"כ אמאי כהן אינו יכול למחול.

יכול יכול המר דס"ל לרש"י דתשלומי תרומה לאו כפרה נינהו, והא דכהן אינו יכול למחול, הוא מטעם מש״כ במהר״י בן מלכי צדק (תרומות פ״ו משנה א׳), דהוא כדי שלא יכשלו ויגרום תקלה לזרים למיכל תרומה, וא״כ מעיקרא דדינא מהני מחילה, ורק יש דין צדדי שלא יכשלו אחרים.

והנה ע"ע בר"ש בתרומות שם שכ' וז"ל, דגזירת הכתוב הוא שחייב לשלם דבר הראוי להיות קודש, ואין יכול לפטור עליו בדמים, ואין הדבר תלוי בבעלים, אבל אין לומר משום דהוי [כפרת] עון כקרבן כיון דמחייב חומש, דהרי גזל חבירו ונשבע והודה דמוסיף חומש, ותניא בהגוזל קמא (ק"ג ב') דיכול למחול, עכ"ד.

ומבואר בדברי הר״ש, דהטעם דאינו יכול למחול, הוא משום דהוי דין מיוחד לשלם בפירות, ומהא חזינן שאינו תלוי בכהן. אכן הנה במש״כ הר״ש בהמשך דבריו, להוכיח מגזל חבירו ונשבע לשקר שיכול למחול, יש להסתפק אם כוונתו דמזה דחייב חומש בתשלומי תרומה, אין להכריח דהוי כפרה ולכן לא יוכל למחול, וכדחזי׳ בגזל חבירו שאע״פ שחייב חומש אי״ז כפרה דהא יכול למחול. או דילמא כוונת הר״ש היא, דאין . לומר דמטעם כפרה לא מצי למחול בתשלומי תרומה, דא״כ אמאי מצי למחול בגזל חבירו והרי גם שם הוא כפרה, וע״כ דהטעם בתשלומי תרומה שאינו יכול למחול, הוא משום דמשלם בפירות דוקא, ואין תלוי בבעלים.

ונראה לומר דכוונת הר״ש היא דתשלומי תרומה אינן כפרה. וראיה מוכחת לכך, מהר"ש גופא בתרומות פ"ז משנה א". דמביא ראיה לזה מהירושלמי, וז"ל שם. ועוד כדפרשינן הסוגיא דירושלמי מוכרח דאינו קרבן דלא הוי כפרה, עיי״ש. ולפ״ז בהכרח, דהטעם שהכהן אינו יכול למחול הוא משום דאיכא דין מיוחד לשלם בפירות, וביאור הדבר, דמחילה הוי כאומר הריני התקבלתי, וזה שייך על שווי הדבר, אך ודאי דמשום זה אינו נחשב דקיבל פירות במחילתו, וע״כ לא יהני מחילת הכהן. ובזה יתבארו דברי רש״י, דר"ל דס"ל דתשלומי תרומה אינן כפרה וע"כ אמרינן בהם קלב"מ, משא"כ במעילה דכפרה נינהו וע"כ אין בזה דין קלב"מ, ומ"מ אין הכהן יכול למחול כיון דאיכא דין מיוחד לשלם בפירות, וכמש"כ הר"ש.

ואמנם נראה מהלך אחר בביאור הענין, דהנה יעוי׳ בחידושי הגר״ח על הש״ס כתובות דף ל״ב, דהק׳ על הרמב״ם שפסק בפ״א מהל׳ מעילה ה״ג, שכל המועל בזדון . לוקה ומשלם מה שפגם מן המקדש בראשו, והק׳ הגר״ח דהא אין לוקה ומשלם. וחי׳ הגר״ח דחלוק דין מעילה מכל חיובי התורה, דבכל חיובי התורה הגברא הוא המתחייב בחיוב ממון והתשלומין הם השלמת החיוב, משא"כ במעילה הוא גזיה"כ שחייבה

התורה לשלם להקדש תשלומי מעילה, וזה גורם לחיוב הגברא בתשלומין. ועפ״ז ביאר הגר״ח, דהנה הדין דאין לוקה ומשלם ילפ״ מרשעה אחת אתה מחייבו וכו׳, ואי׳ בגמ׳ במכות דבעי׳ רשעה המסורה לבי״ד, ולכן קרבן דלא מסור לבי״ד אינו נפטר מתשלומין, ומהא נפקא דכל דאין הממון מסור לבי״ד ליתא לדינא דאין לוקה ומשלם. וא״כ חיוב מעילה דהוא חלות דין תשלומין של הגברא, והדר הוא דנעשה לחיוב תשלומין, א״כ אין זה רשעה המסורה לבי״ד, ולכן אין בזה הדין דאין לוקה ומשלם. וזו היא דעת הרמב״ם. עיי״ש.

ולהנ״ל דבשאר חיובי התורה, הגברא הוא המתחייב והתשלומין הם השלמת חיובו, א״כ י״ל דלעולם ס״ל לרש״י כדעת התוס׳ דתשלומי תרומה כפרה נינהו, דהיינו דכשנטל תרומה מהכהן חל על הגברא חיוב ממוני, וע"ז אמרינן קלב"מ, והא דלא מהני מחילה הוא מחמת דלאחר דיש חיוב על הגברא, בעינן להשלים חסרון התרומה שאכל, ואותם התשלומין הם העושים את הכפרה, ולכן הכהן אינו יכול למחול, משא״כ במעילה דהחיוב מתחיל מכך שצריך לשלם להקדש, והחיוב מתחיל בכפרה, א״כ כבר א״א לומר בזה פטור של קלב״מ.

ואכן, בדקדוק לשון רש״י נראה דס״ל לרש״י דתשלומי תרומה הוי כפרה, דז״ל רש״י בפסחים ל״ב א׳ ד״ה כל היכא, נהי דאיכפר ליה אכילת תרומה וכו׳, וכן ברש״י שם ל״א ב׳ ד״ה ומדמי עצים וז״ל דתרומה מזיד אין בה חומש ואין תשלומיה לכפרה, ומשמע דבשוגג הוי לכפרה. ולפי״ז בהכרח, דאין הטעם דאמרינן קלב״מ בתשלומי תרומה כיון שאינם כפרה, אלא שאף שהם כפרה, היינו רק בתשלומין שהגברא משלם, אבל החיוב על הגברא להשלים את חסרון התרומה הוא חיוב ממוני, ומועיל קלב״מ לפטור ממנו (יושאני ממעילה שכל החיוב על הגברא מתחיל בכפרה, ולכן שם אין קלב״מ]. (יד אליעזר וי, פסחים)

הרב מרדכי קרליבך

בקושית האחרונים היאך משכח"ל לאיסורא וחיובא דזרות

אחר שכבר נתחללה התרומה בלעיסה [להס״ד דהתו״י והרשב״או

באפיקי ים [.חייב סיי לייח] הקשה קושיא חמורה, למאי דסבר התוסי ישנים בכתובות [.דף ל $\cdot$] דמיד עם לעיסת התרומה הרי היא מתחללת. וכמו שאמרו בכריתות (.דף ז.) דכהן שסך בשמן של תרומה נתחללה התרומה ומותר לבן , בתו ישראל להתעגל בו], אייכ לפיייז היאך משכחייל עיקר איסורא דאכילת תרומה וחובת מיתה לאוכלה, הרי מיד עם הלעיסה נתחללה התרומה, ונמצא דכשהגיעה התרומה לגרונו כבר נתחללה לגמרי. וצעייג.

והנה בכתובות [.דף ל:] איתא שזר שאכל תרומה של כהן פטור לשלם דמי הגזילה משום דקלביימ, דמאחר שנתחייב מלקות על האכילה נפטר מחיוב הממון, ופריך השייס דכיון דלעסיה נתחייב בממון, ואילו על אכילת תרומה אינו חייב אלא בהגיע התרומה לגרונו, והקשו בתו"י דכיון שלעס נתחללה התרומה כמבואר בסוגיא דכריתות, ותו אינו חייב על אכילת התרומה, ותירצו בתו"י דאין מתחלל בלעיסתו עד שיבלע. עכייד.

ובזה באו דברי האפיקי ים לתמוה על התוייי, למה העמיד קושיתו דוקא על הסוגיא דכתובות, שהרי לפי מאי דסבר התוייי תקשה כל הפרשה כולה של זרות באכילת תרומה, דהרי נתחללה התרומה במעשה הלעיסה, וצייע.

וביותר צייע, דהנה מסקנת התוייי דבאמת אין התרומה מתחללת בלעיסה אלא בתשלום ההנאה בבליעת התרומה, אכן בדברי יחזקאל [.סיי אי סקייו] העלה בדעת הרשבייא בשבת [.דף יד.] שהתרומה מתחללת בשעת הלעיסה, [וכייכ באוייש (.פייז תרומות הייד)], ולדידיה קשיא אליבא דאמת קושית האפיקי ים, [אך באמת זה לקיימ, שהדברי יחזקאל הוכיח בדברי הרשבייא כדעת הראשונים דבאכל באיסור לא

[ובחידושי מרן רי"ז הלוי עמ"ס יומא (.ע' 48) הקשה כעין זה, לדעת רבי נתן דאמר בירושלמי תרומות (.פ"ח מ"ב) דדעת רייא דהלעוס כבלוע, ואם לעס ביוהייכ או לעס מאכאייס מותר לו להמשיך לאכול, וקשה דהלא ודאי מודה רייא דאין אכילה אלא בבית הבליעה, ואך דסייל דכיון שהתחיל ללעוס שרי להמשיך, ותמוה דאייכ היאך משכחייל מלקות על מאכאייס, הרי הלעיסה מותרת, ואחר שכבר לעס מותר לו לבלוע ולגמור אכילתו, וצייע].

ובאפיקי ים כתב לדון ליישב, שלא רצה התוייי להעמיד קושיתו על עיקר פרשה זו, מאחר שיש להעמיד פרשה זו בגוונא שאכל בלא לעיסה, דבהכייג לא נתחללה התרומה

לפני שהגיעה לגרונו, [אך כתב שהוא דוחק]. ונראה להוסיף ולפלפל, דהנה באמת יש להוסיף להכריח דאין לדחוק ליישב [כסברת האפיקי ים] דפרשה זו מיירי באכילה בלא לעיסה דוקא, דהנה נחלקו הפוסקים בדין אכילה בלא לעיסה אם חשיבא כאכילה שלא כדרך, דדעת התורת חיים בחולין [.דף קכ.] דבליעת אוכל חשיבא אכילה שלא כדרך, [ויעוייש שהעיר מההיא דפסחים (דף קטו:) דאם בלע מצה יצא], והשיג עליו בנוייב [.יוייד מהדוייק סיי לייה], ויעוין בחלקת יואב [.יוייד סיי טי].

ונראה לפלפל, דהנה דעת המנחייח [מצוה רפייא סקייה] רונראה לפלפל, דהנה דעת המנחייח [מצוה רפייא סקייה] דחייבה תורה תשלומי תרומה אף באכילה שלא כדרך, _____ דבתשלומי תרומה לא כתיב לשון אכילה בלשון אזהרה, אלא איש כי יאכל וגוי, ולשון אכילה שאינה באה לאזהרה או למצוה לא איתמר בה הך הלכתא דבעינן אכילה כדרך, ואייכ כל מה שחייבה תורה תשלומי תרומה מיירי בגוונא שאכל בלא לעיסה, דהתורה חייבה אף שהוא שלא כדרך, [ועמנחייח מצוה רייפ סקלייח].

ואמנם הרי כלפי לאו דאכילה ודאי נאמרה ההלכה דאין אכילה אלא בכדרך אכילה, שהרי שם מוזכרת האכילה בלשון האיסור, דכתיב וכל זר לא יאכל קודש, ובזה שוב יקשה דהלא נתחללה מיד עם הלעיסה, וצייע.

ויש לפלפל, בהקדם משייכ במכתבי מרן ריייז הלוי [.עי 156] דבאיסור זרות של תרומה איכא תרתי, א. איסור ב-מעשה האכילה גופא; כשאר כל מאכלות אסורות, שהזר מוזהר לבל יאכל תרומה, ככתוב [.פכ״ב פ״י] וכל זר לא יאכל קודש, ב. מחמת לתא ד-גוף התרומה עצמה;, דכל זר האוכל תרומה יש באכילה זו -חילול התרומה; עצמה, דכתיב ומתו בו כי יחללוהו, דכל זר שחילל דיני התרומה [עייי אכילה] חייב קרו וחומש ומיתה.

ובכריתות שם איתא דכהן שסך בשמן של תרומה בן בתו מתעגל בו, דכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שמחוללת

אנו עומדים בעיצומם של ימי ספירת העומר וההכנה הגדולה לקבלת התורה. ימים של תיקון ושל השתלמות בתורה ביראת שמים ובמידות טובות. אין כמו ימים אלו של ההכנה לקבלת התורה שהם גם ימי ספירת העומר, מכדי להביע את השילוב של שלימות בני התורה בכל מכלול השלימות של קיומם, ההכנה הגדולה לקבלת התורה הגורמת להעצמת לימוד התורה לפסגות גבוהות, וימי ספירת העומר המביאים את עומק לימוד תיקון המידות וההשתלמות בהם.

דבר העורך **=**

בימים אלו, כאשר יש מי שמעזים להביע חייו טענות אודות לומדי התורה ועוצמת שליחותם עלי אדמות כחלק הנבחר ביותר של הקיום כולו, בהיותם אנשי מעלה העושים את ימיהם ולילותיהם בהידבקות בדי ובתורתו – יסוד קיום העולם, ההתבצרות וההתלכדות ליקרכם גדולה לאין שיעור.

עיני העדה כולה, נשואות אליכם, בני החיל, העומדים על משמר קיום העולם כולו, לייקר ולכבד להעריך ולהעלות על נס, להאדיר את כבודם של נושאי ארון ברית די בגאון ובעוז.

אשריכם ואשרי חלקכם, אשרי העם שככה לו, אשרי העם שזכה שאלו הם בניו תפארתו ורוממותו של דור עקבתא דמשיחא, שאו ברכה ועשו חיל, חגרו כלי מלחמת התורה, ובה תהגו יומם וליל.

שלמה יצחק הלוי רוצנשטיין

ועומדת, דכיון שנתקיים דין התרומה בהחפצא עייי סיכת הכהן שוב פקע הימנו דין חילול, וחידש הגרייז שם, דהיינו רק לענין איסורא דחילול התרומה, דבזה כיון דכבר נתחלל שוב אין כאן איסור חילול, אך מיימ אסור לזר לאכול שמן זה, דכל שעדיין שם תרומה עליו הרי הזר מוזהר עליו בלאו דזרות.

הלא מעתה ניחא דברי התוייי, שכן כלפי הלאו דלא יאכל קודש באמת לא נתחללה התרומה כל עיקר, וכל מה שמצינו שהתרומה מתחללת, אין זה אלא כלפי דין חילול התרומה, וכן לענין קרן וחומש ותשלומי תרומה, אשר בזה שפיר יייל [להסייד של התוייי] דחיוב קרן וחומש ותשלומי תרומה מיירי באכילה בלא לעיסה, ועפייי שיטת המנחייח הנייל דתשלומי תרומה וחיוב קרן וחומש נוהגים אף באכילה שלא כדרך, והוא מכוון מאד.

[ואף שהגרייז נקט בדעת התויי דאחר שנתחללה התרומה פקעו כל הלכותיה (ונעשית חולין), אמנם באמת אף התו"י לא דיבר אלא לענין חיוב מיתה בידי שמים, ובפשוטו אף חיוב זה תלוי בחילול התרומה, שהרי חובת מיתה בזר שאכל תרומה נלמד מדכתיב ומתו בו יכי יחללוהוי (.רשייי סנהדרין פג: דייה לימא), ולכן חיוב זה ליתיי אחר שכבר נתחללה אף דעדיין שם תרומה עלה, אך לאו יוכל זר לא יאכל קודשי איתיי אף לאחר שכבר נתחללה (כמשייכ הגרייז שם בדעת הריימ), וכייכ בזכרון שמואל (.סיי אי סקייי), באופן שלפייז שפיר חזרנו לכל משיינ, דאיסור דוכל זר לא יאכל משכחייל באכילה ולעיסה, וחיוב מיתה לא משכחייל אלא באכילה בלא לעיסה].

צוף הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע ויצא לאור הספר החשוב מנחת יו"ט - בבא בתרא

בירורי סוגיות על סדר המסכת על כל הפרקים מרישא ועד גמירא מאת הגאון הרב משה יוייט ברנדויין שליטייא

מנהגים

הרה"ג אליקום דבורקס

קדושת התרומה

נתינת תרומה טמאה

כתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות תרומה הלכה י"ד וז"ל "התרומה לכהן בין טהורה בין טמאה אפילו שנטמא הדגן והתירוש כולו קודם שיפריש הרי זה חייב להפריש ממנו תרומה טמאה וליתנה לכהן שנאמר "ואני נתתי לך את משמרת תרומתי אחת טהורה ואחת טמאה, הטהורה נאכלת לכהנים ושיהיה ראוי לאכילה בכדי לקיים מצות אכילת תרומה דאכילת תרומה נקראת עבודה, והטמאה יהנו בשריפה, אם היה שמן מדליקין אותו ואם היה דגן וכיוצא בו מסיקין בו את התנור", משמע מדברי הרמב"ם דחוץ מה שמותר טמאה לבער בטומאה וליהנות בו יש מצות נתינה לכהן בתרומה טמאה כמו בתרומה טהורה דתרומה טהורה מצותה לאכול ולשתות, ותרומה טמאה מצוה לתת לכהן ושישתמש בה ע"י הדלקת עצים להסקה ושמן להדלקה (עי' אבי עזרי הלכות תרומות פ"ב הי"ד שו"ת להורות לנתן ח"ג סימן נ"ה). המקור לזה הוא מדברי הגמ' יבמות דף ע"ג – מנלן שתרומה טמאה מותר לבער בטומאה דאמר קרא "לא ביערתי ממנו בטמא" ממנו אי אתה מבעיר אבל מבעיר שמן של תרומה שנטמא. כמו"כ הגמ' ביבמות ע"ד מביאה מדברי ר' אבוה "מאי דכתיב "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי" בשתי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טהורה ואחת טמאה ואמר רחמנא לך שלך תהיה להסיקה תחת תבשילך. ומשמע דיש זכות לכהן הן בתרומה טהורה והן טמאה ויש על זה מצות נתינה לכהן, וכך משמע מהגמ' ב"ק קט"ו ע"ב עיי"ש. (עי' בס' באר המועדים ח"ב סימו ו').

תשלומין בתרו<u>מה טמאה</u>

כתב הרמב"ם בפ"י מהלכות תרומות הלכה ב' אחד האוכל תרומה טהורה או טמאה בשגגה משלם קרן וחומש ואינו חייב בחומש עד שיאכל כזית שנאמר "כי יאכל קודש בשגגה" ואין אכילה פחות מכזית", מקור הדין שצריך אכילת כזית לחיוב חומש הוא בגמ' פסחים ל"ב ע"ב, ומקור הדין דזה חייב קרן וחומש אף על אכילת תרומה טמאה בשגגה מבואר במסכת תרומות פ"ו משנה א'. וכתב להעיר האחרונים הרי קיי"ל דתרומה טמאה דינה בשריפה וכפי שכתב הרמב"ם בפי"ב מהלכות תרומות ה"א וא"כ נמא בזה "כתותי מיכתת שיעוריה" וכיון דלענין חומש צריך שיעור כזית איך מתחייב על אכילת תרומה טמאה והרי אין בזה שיעור, ואע"ג דדין השריפה של תרומה טמאה אינו משום פחיתות החפץ אלא משום חשיבותו מ"מ דעת התוס' בסוכה ל"ה ע"א דאף בזה אומרים כתותי מיכתת שיעורא, דהתוס'י (שם) הקשו דנאמר גבי אתרוג של תרומה טמאה טעמא דפסול משום מיכתת כתותי שיעורא, וא"כ לא יהא חייב חומש על אכילתה כיון דבטל ממנה שיעור כזית?

וכתב לתרץ בס' חק המלך יבמות סימן ט"ו וי"ל דדווקא לגבי אתרוג של תרומה טמאה סוברים דשייד לפסלו משום כתותי מיכתת 'התוס שיעורא דאתרוג צריד שיהיה מצורף ושלם וכיוו שחשוב כמכותת וחתוד הר"ז פסול. וכ"כ בס' מנחת ברוך סימן צ"ט דכל מקום שקבעה התורה שיעור הרי זה משום דהשיעור נותן חשיבות לחפץ וכל בעומד לשריפה בטל חשיבותו אף דבמציאות יש בו שיעור כיון דהשיעור אינו מחשיבו הואיל ובלא"ה עומד הוא לכילוי והר"ז כמו חפץ שאין בו שיעור, וכך מבואר בדברי ל' ע"א שמביאים פירוש ר"ח התוס' בסוכה שאתרוג של אשירה אינו ראוי לצאת בו משום דכתותי מיכתת שיעורא דאתרוג **צריך שיעור** כאגוז או כביצה דצריך שיהא ניכר לקיחתו ומבואר דכיון שצריך שיהא ניכר לקיחתו יש חסרון של כתותי מיכתת שיעורא וכך משמע מדברי הרא"ש סוכה פרק ג' סימן ט"ו, אולם לגבי אכילת תרומה טמאה דאין האיסור דווקא אם אוכל חתיכה מצורפת ושלימה ולכן לא אכפת לנו שחשוב כמכותת וחתוך וכל שאכל כזית הר"ז חייב חומש.

מצות אכילת תרומה

שנינו בגמ' ברכות ב' ע"א: "מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול

מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א

תשלומי תרומה בתרומה טמאה

[רמב״ם הלכות תרומות פ״י ה״כ, אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין,
ואם שילם חולין טמאין בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין, ויחזור
וישלם מן הטהורין]. ביבמות צ׳ א׳ אמרי׳ והא הכא דמדאורייתא תשלומין
מעליא נינהו, פירש״י דחולין טמאין נמי ראוין להיות קדש, כדר׳ אילעאי,
מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה כר׳. וקשה אמאי החמירו
כאן [בתשלומי תרומה] יותר מתורם מן הטמא על הטהור, דקי״ל בשוגג
תרומתו תרומה במזיד אין תרומתו תרומה, כמש״כ רבנו לעיל פ״ה ה״ח,
ולא קנסו שוגג אטו מזיד, וכאן אמרו בין בשוגג בין במזיד אין תשלומיו
תשלומיו.

וי״ל, דשׁאני בתרומה דעיקר הפרשה לפטור את הפירות מאיסור טבל, ואפ׳׳ לא יתן אח״כ לכהן יצא מצות הפרשה והפקיע איסור טבל, אבל כאן ובשלומי תרומה] שהתשלומין הוא מפני שהפסיד את התרומה, ואפ׳׳ תרומה שלא זכה בה כהן, עכ״פ הפסיד את התרומה. ועיקר מצות תרומה לאכילה ולא להסקה, דתרומה טמאה מצותה לשרוף, אלא שהתורה לא הקפידה אם יהנה ממנה ג״כ בשעת שריפתה, כמש״כ התו' בשבת כ״ד ב״ד״ לפי. וא״כ ביטל כאן עיקר מצות תרומה אם משלם בפירות טמאים, ולכן מסתבר כאן טפי לקנוס שוגג אטו מזיד, משום שהעיקר הוא מה שביטל מצות התרומה כאן.

ובזה יתיישב, הא דקנסו כאן שוגג אטו מזיד משום דמשלם מידי דלא קפיץ עליה זבינא, ובכל גזלן לא מצינו כן שיכול לשלם אפי׳ סובין. והענין, משום דכאן יש קפידא טפי עכ״פ מדרבנן, שיעמיד תרומה טהורה כמו שהיתה כדי שיתקיים בה מצות אכילה, שהרי חזינן שהתורה רוצה שהיתה תרומה שיעמיד תרומה כמו שהיתה, ולכן משלם דוקא מחולין

וכזה מיושב הא דלא פריך בגיטין נ"ד א' דר"י אדר"י, דסתם חכמים דפליגי אדר"מ הוא ר"י כדפריך בכ"ד, והרי ר"י לא קניס בדרבנן שוגג אטו מזיד כדא" שם בסוגיא, ולמה כאן קנסו, כדפריך התם מר"מ להיפך. ולפמש"ב א"ש, דכאן יש טעם יותר לקנוס שוגג אטו מזיד כנ"ל. ובזה מיושב ג"כ מה שהקשה בפר"ח כאן, דרבנו פוסף בכל דוכתא דלא קנסו שוגג אטו מזיד בדרבנן, ולמה כאן קנס, (עי' במים חיים להפר"ח כאן, ובגיטין נ"ד א', ובפר"ח יו"ד סי' צ"ט סקי"ב, ובמעשה רוקח כאן), ולפמש"כ א"ש, דכאן מוכח מהגמ', דקנסו טפי שוגג אטו מזיד מבכל דוכתא, וכנ"ל.

(דרך אמונה, הל׳ תרומות פ״י ה״כ, בבה״ל)

בתרומתן". וכתב הצל"ח בריש מסכת ברכות ובביצה דף י"ט דכהנים מותרים לאכול בתרומה אפילו הגיע זמן ק"ש משום שאכילת תרומה זו מצוה כעבודת המקדש. והרי ר"ט ביטל זמן בית המדרש בשביל אכילת תרומה כמובא בגמ' פסחים ד"ב ע"ב.

כתב הרמב"ם פט"ו מהלכות תרומות הכ"ב וז"ל: וכל האוכל תרומה מברך אותו מאכל, ואח"כ מברך אשר קדשנו במצוותיו וציונו לאכול תרומה". וכתב הכסף משנה דאכילת תרומה מצוה פשיטא שיברך עליה, אולם הרדב"ז כתב שם: "דאין אכילת תרומה מצות עשה כאכילת קדשים, ומה שמברכין וציונו לאכול בתרומה, היינו וציונו שיאכלו הכהנים תרומה ולא זרים, שהדבר ידוע שאם רצה הכהן שלא לאכול תרומה הרשות בידו ולא עבר על עשה וא"כ היכן ציוה, שלא ודאי כך ציוה שתהיה התרומה מותרת להם". הרי משמע לדעת הרדב"ז דאין שום מצוה באכילת תרומה (עי' קובץ שיעורים פסחים אות ע"ה).

אולם דבריו צ"ע דאיך מברכין "וציונו" הרי אין ציווי לאכול תרומה? ועוד, דאפי הוא מצוה בדרך שלילה, למה מברך לאכול, היה לו לברך על אכילת תרומה, דאות ל' מורה על חיובן לעשות בעצמו וכ"כ על אכילת תרומה, דאות ל' מורה על חיובן לעשות בעצמו וכ"כ בכל מקום הברכה הוא על החיוב? אמנם מצינו כעין זה בט"ז יור"ד סימן א' סקי"ז שכתב דברכת השחיטה אינה באה על השחיטה עצמה, א' סקי"ז שכתב דברכת השחיטה אינה באה על השחיטה עצמה, לתת שבח למקום ב"ה על שאסר עלינו אכילת בשר בלא שחיטה. לתת שבח למקום ב"ה על שאסר עלינו אכילת בשר בלא שחיטה ומוכח דגם בשחיטה הברכה היא על השלילה, אולם באמת בשו"ת וחתם סופר או"ח סימן נ"ד מעיר על דברי הט"ז דאין מברכין על שלילה כמש"כ הרא"ש והר"ן בכתובות לגבי הברכה אשר קדשנו שלילה כמש"כ הרא"ש והר"ן בכתובות לגבי הברכה אשר קדשנו שלונה שלילה לא שליא בנידון שלנו נשארת הקושיא בעינה. [עי" שו"ת אגרות משה יור"ד סימן רט"ו ס" בית האוצר כלל קס"ז ובשו"ת משנה הלכות ח"ג סימן קצ"ה].

* * *

עי' בספר החינוך מצוה ק"ב שכתב וז"ל: "שנצטוו הכהנים לאכול בשר קצת מן הקרבנות כגון החטאת והאשם שנאמר בהם "ואכלו אותם אשר כופר בהם וגו", ובכלל מ"ע ג"כ שיאכלו חלקם המגיע אותם אשר כופר בהם וגו", ובכלל מ"ע ג"כ שיאכלו חלקם המגיע המבילה ומקרבנות הנקראים קדשים קלים וכן אכילת תרומה בכלל המצוה, ואולם אין אכילת קדשים קלים וכן אכילת תרומה כמו אכילת בשר חטאת ואשם, שבאכילת חטאת ואשם תשלם כפרת המתכפר, כמאחז"ל כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ואכילת קק"ל ותרומה לא יוסיף ולא יגרע במצוה המקריב והנותן", ומבואר מדבריו בספר המצוות לרמב"ם מ"ע פ"ט עיי"ש. וכן משמע מדברי רש"י בספר המצוות לרמב"ם מ"ע פ"ט עיי"ש. וכן משמע מדברי רש"י פחים דף נ"ט ע"א בד"ה בשאר וז"ל "אם הביא שלמי נדבה קודם התמיד והוא היה מחוסר כפורים ואם לא יביא כפרתו ולא יאכל את שלמיו דכתיב "ואכלו אותם אשר כופר בהם".

משמע דאכילת קדשים קלים הוא בכלל מ"ע ואכלו אותם אשר כופר בהם. ועי' בגמ' פסחים דף ס"ט ע"א ר"ע נמי כי אותביה הזאה דתרומה אותביה שהוא מצוה, ועי"ש בתוד"ה בתרומה וז"ל וי"ל משום דיכול לקיים מצות אכילת תרומה אחר השבת", ומבואר דיש באוב באכיל לקיים מצות אכילת תרומה אחר השבת", ומבואר דיש אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה וכו' רבי יהושע פוטר וברש"י שם שטעה בדבר מצוה, ומשמע שאכילת תרומה מ"ע, וכן בגיטין דף שם שטעה בדבר מצוה, ומשמע שאכילת תרומה מ"ע, וכן בגיטין די "יב ע"ב תד"ה השבתנו וז"ל "ורבנן שהשיבו לו וכו' או משום שיש מצוה באכילת תרומה" ע"כ, ומשמע מדברי התוס' דגם בעבד יש מצוה באכילת תרומה" ע"כ, ומשמע מדברי התוס' דגם בעבד יש

לא שווה

יש להתבונן לעניין הגונב או הגוזל תרומה מביח ישראל או מבית כהן, אכן מה שגזל לא שווה מאומה משום שהפירות רקובים ולא זו בלבד שהוא פחות מפרוטה אלא אין לו שום ערך ופירות אלה שלקח אין מבקש אותם ואין מי שיתן במחירם אפילו מעט מזעיר. ונ"מ רבתא יש בזה.

חקירות הלכתיות

הרהייג אלחנן פרץ שליטייא

כמו כן יש להסתפה לעניין אספן סמרטוטים שכל ביחו מלא גרוטאות, שברי כלים וכולם גם יחד לו זו בלבד שאינם שווים פרוטה אלא אינם שווים מאומה. האם מותר לבני משפחתו להערים עליו ולזרוק את כל אלו או שמא גניבה היא זו.

פחות משווה פרוטה

הנה מפורש ברמב"ם שאסור לגנוב אפילו פחות משווה פרוטה. ויש לחקור מה כוונחו בזה, האם לומר שאסור לגגוב חלי פרוטה שהרי חלי שיעור אסור מהחורה, וא"כ לקיחה של דבר שאף חלי שיעור אין בו לא תהיה אסורה. או שמא הגדרת גניבה אינה לקיחת ממון אלא הפקעת בעלות והיינו אם אתה מפקיע בעלותו של אדם נחשב הדבר לגניבה, גם אם הדבר לא שווה מאומה. וכמובן נ"מ בחקירה זו לעניין גונב תרומה שלא שווה מאומה אף לא חלי שיעור האם גניבה תקרא או שמא אין גניבה אלא ממון. הרב המגיד

והנה בספר מגיד משנה פ״א מהלכות גניבה כתב דיסוד איסור גניבת חלי שיעור משום שחלי שיעור אסור מהחורה, ומשמע מדבריו דממון בעינן בגניבה. שאם אי אחה אומר כן היה לו לאסור אף דבר שאין בו שיעור כלל, ומתוך שאסר חלי שיעור משמע דממון בעינן. ולדבריו אם כן אין איסור גניבה בדבר שלא שונה מאומה.

מחנה אפרים

מן המפורסמות מה שכתב המחנה אפרים כי חלי כזית נבלה גם היא נבלה נקראת כי סוף סוף מנבלה באה ומהותה נבלה, אבל חלי פרוטה אינו ממון כלל ולא שהוא חלי שיעור אלא אין כאן ממון לפנייך. וראיה לזה מהגמרא ב"מ נה. שיש דין פרוטה בפדיון הקדש והרי לא מלאנו שיעור בזה, ומדוע בעינן פרוטה. ומוכח דפחות מפרוטה אינו ממון. אמור מעתה אם אסור לגנוב חלי פרוטה והיא אינה ממון א"כ יסוד גניבה הוא עלם הפקעת הבעלות. ואם הרמב"ם כתב שאסור לגנוב חלי פרוטה הרי שהוא סובר כן. נמלא שהגוזל תרומה הנ"ל נחשב גזלן.

שוטה

הרמב"ם בסוף הלכות נחלות כותב שפוסקין לדקה על שוטה, ותמה על זה הכסף משנה שם והרי שוטה פטור מהמלוות וגם ותמה על זה הכסף משנה שם והרי שוטה פטור מהמלוות וגם אינו רולה בזה, וכתב כיוון שהיה שוטה זה רגיל לחת כשהיה חלים ובריא אף עתה אנו חושבין שרולה לחת. ומה שהוא מתנגד לזה שטות היא זו ואין בזה ממש. יש לומר שהאוסף סמרטוטים וגרוטאות בלורה משונה, שטות היא לעניין זה ואף שממאן שיקחו ממנו, טיפשות היא זו. ושמא מותר לשפויים להלילו מעירבוביא ממנו, טיפשות היא זו. ושמא מותר לשפויים להלילו מעירבוביא

מצוה באכילת תרומה (עי' ספר "גור אריה יהודה" מבנו של הגאון ר' מנחם זעמבא זצוק"ל בדיני תרומות ומעשרות סימן

* * *

אולם האחרונים כתבו דיש כוונה אחרת במצות אכילת לוטמור תרומה, והוא שהשם יתברך ציוה לשבט הכהונה התרומה שלא יבוא לידי טומאה ולידי בזיון שכתוב (במדבר י"ח) "את משמרת תרומתי" וכמו שמצינו בפסחים י"ג שיש כל מיני עצות כיצד להציל תרומה מטומאה, ובאכלם התרומה בטהרה מקיימים חיוב זה המוטל על הכהנים שהתרומה תהיה נשמרת לאכילה בטהרה וא"כ יוצא דבאכילת תרומה מקיימים ציווי זה, וכך משמע בחזון איש הלכות שביעית פרק י"ד סק"י שכתב וז"ל "ונראה דאין מצות אכילת תרומה חובה, אלא כשהכהן אוכלה בטהרה ובגדולה קיים את המצוה, ועיקר המצוה הוא קיום הלא תעשה שבה. כי באכלה הכהן נראה בזה קבלת מצוותו יתברך, שאסר בה אכילת זר, ובאכלו בטהרה גורם שלא יהיה איסור טומאה לתרומה. אבל אין מצוה בעצם האכילה שהרי הרמב"ם לא מנאה במנין המצוות. [עי' במקדש דוד סימן י"ד]. וכך משמע מדברי הרשב"א שבת דף צ"א ע"ב ר"ה זרק שהמקור של המצוה של אכילת תרומה הוא מהפסוק במדבר י"ח) "ושמרתם את משמרת תרומתי", והיינו דצריך לשמור את התרומה מהפסד, וכוונתו לכאורה שע"י שאוכל התרומה נשמר האוכל שלא נפסד. (עי' בס' דברי יחזקאל סימן א' ענף א' אות ז' ובמרחשת ח"א סימן נ"ב אות ד' ס"ק ג').

הרב מאיר שולביץ

א.] מקור העניין. בפרשתינו (כב יד) וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגְגָה ּוְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַלֹּדֶשׁ: וסוגיית הגמרא מבוארת בפסחים דף לב ע"ב, תנו רבנן: האוכל כזית תרומה -משלם קרן וחומש, אבא שאול אומר: עד שיהא בו שוה פרוטה. מאי טעמא דתנא קמא? אמר קרא: ואיש כי יאכל קדש בשגגה - ואכילה בכזית.

ב.] גדר התשלומין. כמה חידושים נאמרו בהלכה זו של תשלומי תרומה, א. שצריך להוסיף חומש ולשלם דבר הראוי להיות קודש. ב. וכן נתחדש שהאוכל תרומה אף שעדיין לא הגיע לידי כהן חייב, שאף שמדין מזיק מתנות כהונה הוא פטור שהרי זה ממון שאין לו תובעים (כמבואר בחולין ק״ל), אבל אוכל תרומה חייב, והביאור בזה, דיסוד החיוב לשלם הוא, להעמיד התרומה למקומה הראשון, והיינו שאין לו חיוב לשלם לאדם המסויים שהזיקו אלא דין להעמיד את התרומה, ולכן מתקדש התשלומין בקדושת התרומה.- כמו״כ מבואר בהרבה מן הראשונים שמהות התשלומין הם כפרה, כ״כ התוס׳ בכמה מקומות בש״ס, ובתוס׳ בפסחים כט ע״א ד״ה מאן יש, וכ״ה ברמב״ם, ולכן ביארו התוס׳ שאין קלב״מ של הכרת פוטר את התשלומי תרומה, ולפי״ז יש שביארו את המבואר במס׳ תרומות פ״ו מ״א דאם רצה כהן למחול א״י למחול, משום דלא הוי ממון אלא כפרה. ואם הוי כפרה אז אם מת אין היורשים צריכים לשלם.

ג.] צורת התשלום. זר שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש, ומשלם הקרן להבעלים שהתרומה שלו, והחומש יכול לשלם לכל כהן שירצה כמבואר ברמב״ם הט״ז ואם התרומה לא היתה שייכת לכהן משלם לכהן שירצה כמבואר ברמב״ם שם הכ״ב, ויש מי שאומר שאין חייבין קרן וחומש אלא על תרומה שכבר זכה בה כהן אבל לפני שזכה בה כהן רק הפרישה ואכלה זר אין חייבין עליו, הרמב"ם הלל בתו״כ אמור פ״ו לפ״ד רבי אף על פי שחייב מיתה וזו דעת הק"א שהביא המל"מ כאן: אבל רוב הראשונים חולקין ע"ז: הראב"ד והר"ש משנץ שם וכ"ד הרמב"ם בסמוך הט"ז וכן הר"ש והרא"ש והר"י בן מ"צ ברפ"ו דתרומות אין מפרשים כרמב״ם הלל ולפ״ד הרמב״ם הלל צריך לפרש מתני׳ דתרומות פ״ו מ״ב דמיירי בתרומה שנפלה לה מאבי אמה כהן אם מתני׳ כרבי:

ד.] דינים נוספים בתשלומין. אשה זרה שאכלה תרומה בשוגג י"א שבעלה חייב לשלם עבורה הקרן והחומש, ויש חולקין מנ״ח מצוה רפ״א כתב דלפ״ד הר״ש רפ״ז דתרומות דהתשלומיז אינז כפרה פשיטא דהבעל א״צ לשלם אבל לפ״ד התו׳ בכתובות ל׳ ב׳ דהוא כפרה תלוי במחלוקת הראשונים אם כל הכפרות הבעל חייב להביא עבורה או רק קהרמב"ם ת שהן לטהרה לו ועי׳ באה״ע סי׳ צ״ד ס״ד ובאחרונים שם: כהן שאכל תרומה טמאה שלו ל"ש בי' תשלומין כלל: וכ' הגרח"ק בציון ההלכה שם בד"א שמש"כ עה"ש סי' פ' סי"ג תמוה מאד:

ה.] אופן האכילה. כל הדין שמשלם חומש זהו דווקא אם אכל כ"כ הרמב"ם פ"י מתרומות ה"א, ובכה"ג כשאכלן אז אפי׳ אם הקיאן אח"כ ולא נהנה במעיו חייב, (כמבואר שם ברמב"ם ה"ט) ואפי׳ תחב לו חברו לתוך בית הבליעה בע״כ חייב משום הנאת הבליעה, (כתובות ל' ב' ואולי גם במקום שאין יכול להחזירו כלל

הרב קוק

שיטה מקובצת

על הש"ם

מסכת נדרים

מסכת נזיר, סוטה

ऻ

חייב ומ״ש שם בגמ׳ דפטור משום דאנוס הוא היינו מיתה אבל תשלומין י״ל דחייב וצ״ע-הגרח״ק בדרך אמונה שם) וה״ה אם סך, כמבואר בר״מ ה״ב, אבל על שאר הנאות של כילוי אפי׳ להסוברים שהוא אסור מה"ת מ"מ אין חייב ע"ז חומש (רש"י בפסחים ל"ב א' ובב״מ נ״ד ב׳) וכן אם גזלה והשליכה לנהר או איבדה בשאר אופנים אינו משלם אלא קרן בלבד אם היא תרומה של כהן כדין כל גזלן ומזיק אבל לא חומש דכתיב כי יאכל פרט למזיק וגם האוכל אין חייב עד שיאכל כדרך אכילה כמבואר ברמב״ם שם פי״א הכ״ו: אינו חייב בחומש עד שיאכל כזית. דכתיב כי יאכל ואין אכילה בפחות מכזית, ואי״צ שיהא שו״פ, וי״א שבעינן גם שיהא שו״פ, וצריך לאכול הכזית בכדי אכילת פרס, אבל מה״ת אסור מצד חצי שיעור אף פחות מכזית. וה"ה בשתיה וסיכה ג"כ מתחייב חומש. כ״א כפי שיעורה יעויין ברמב״ם שם ה״ב.

ו.] באיזה תרומה נאמר הלכה זו. לא רק בתרומה נאמרה ההלכה דמשלם קרן וחומש אלא ה"ה תרומת מעשר וחלה וביכורים כמבואר ברמב״ם שם פ״י ה״ר, וכן האוכל תשלומי תרומה כמבואר בר"מ פ"י הט"ו ואפי' אכל תרומת ירק שהוא מדרבנן חייב קרן וחומש כמבואר ברמב״ם פ״י הי״ט, והגר״ח העיר בצייון ההלכה על מש״כ בתוס׳ אנשי שם רפ״ו דתרומות דכל תרומה דרבנן אין חייבין עליו חומש תמוה ועי׳ בריטב״א ב״מ נ״ד א׳ ד״ה כל דמשמע נמי דנקט דכל בדרבנן ליכא חומש וצ"ע, ואפי' תרומה בזה"ז שהוא מדרבנן חייב קרן וחומש (כן מוכח במתני׳ תרומות פ״ז מ״ה ובזה״ז מיירי דהא בירו׳ פליגי בה ר״י ור״ל וטעם ר״י משום דהוא בזה״ז כמ״ש ביבמות פ״ב א' וכ״כ הר״ש והתי״ט והשנו״א שם ודלא כמ״ש בתוס׳ אנשי שם בתרומות שם וכבר כ׳ בעצמו שהפוסקים לא כתבו כן): ואפי׳ תרומה שהופרשה במחשבה ג"כ האוכלה משלם קרן וחומש. עיי במעשה רוקח כאן שנסתפק אם במזיד חייב מיתה ע"ז ולא הבנתי מה הספק כיון דהוא תרומה מה״ת אך לענין מלקות אולי אין שייך בזה התראת ודאי כי הוא לבדו לא נאמן שהפריש במחשבה להלקות להאוכל וצ״ע. וצ״ע אם חייבין קרן וחומש על תרומת מופלא הסמוך לאיש. מנ״ח מצוה רפ״א וספקו משום דאמרי׳ בנדה מ״ו ב׳ שאין חייבין קרבן על הקדשו, אמנם המרכה"מ ומעשה רוקח בפי"א מנדרים ה"ה כתבו דדעת הרמב"ם דחייבין קרבן על הקדשן ורק הוא בעצמו פטור מקרבן ולפ״ז פשיטא דכאן חייב- הגרח״ק בצה״ל שם. ואם אכל כזית שליש מדגן ושליש מענבים ושליש מזיתים מצטרפין, ולפ״ד הרמב"ם דכל המינין תרומתן מדאורייתא כולן מצטרפין לכזית ויש חולקין. ראה מנ״ח שם וכמש״כ הרמב״ם פי״ר ממאכ״א ה״ו והראב״ד שם חולק דלאו חד טעמא נינהו ע״ש ולשון המנ״ח שכ׳ דגן תירוש ויצהר ל״ד דאכילה ושתי׳ אין מצטרפין כמ״ש בתוספתא דתרומות פ״ז ה״ג אלא כונתו ענבים וזיתים ולפ״ד הרמב״ן דמדאורייתא אין חייב אלא יין ושמן ולא זיתים וענבים לא משכח״ל כלל שיצטרפו שלשתן ואפי׳ יין ושמן יתכן שאין מצטרפין כיון שאין חייבין על שמן אלא כשאוכלו ע״י אניגרון ע״ל הי״א וקצת ראי׳ מדקתני בתוספתא דתרומות פ״ז ה״ג אכל כזית אפי׳ מחמשת המינין (היינו מה' מיני דגן) הרי אלו מצטרפין ולא קתני רבותא טפי דתירוש ויצהר מצטרפין: והתבואה והקמחין והבצקות של ה' מיני דגן לכ"ע מצטרפין וכ"ז בין לענין קרן וחומש ובין לענין מלקות: רמב"ם פי"ד ממאכ"א ה"ה:

ז.] דין שוגג ואופן השגגה. כל הדין שמשלם בתשלומין גם חומש זהו דווקא אם אכל בשוגג אבל במזיד אינו משלם אלא

בדיז תשלומי תרומה

עורך הרב הלל מן

רבי יחיאל מיכל פיינשטיין - ראש ישיבת בית

[תרס"ו - תשס"ד] מכתב ידו

לרגל מלאת עשור לפטירתו בימים אלו

מס׳ תרומות [ו, א] האוכל תרומה שוגג משלם קרן וחומש אחד האוכל ואחד השותה ואחד הסך, וברע״ב דשתי׳ בכלל אכילה וכו׳ וסיכה כשתי׳, דכ׳ ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו.

וצ"ע אמאי חייב קרן וחומש אסיכה, הא אין איסורא בלאו ומיתה על סיכה. וצ"ל דכיוז דסיכה כשתי׳. ה"ה נמי בכלל איסורא דאכילת תרומה לזר, גם ללאו ולמיתה כמו אכילה ושתי׳. והנה שי׳ התוס׳ בנדה [לב] וביומא [עד] דסיכה כשתי׳ רק מדרבנן. וצ״ל דאה״נ דין קרן וחומש נמי מדרבנן והוי כאילו חיוב מיתה מדרבנן וחייב על שגגתו קרן וחומש מדרבנן.

והנה בחדושי הגרי״ז הלוי במכתבים שבסוף הספר כתב דלהרמב״ם ליכא איסורי אכילה בסיכה, אלא רק דינא ואיסורא מצד החפצא משום קיום דין מצותה שצריך להתקיים בה מצותה באכילת תרומה, ולגבי החפצא חשוב כשתי׳, אבל לאיסורי אכילה אין בסיכה דין אכילה, עיי"ש באורך. וע"ש שכ׳ דקרא דלא יחללו רק לגבי קרן וחומש, וממילא אשמועינן דעל סיכה איכא דין זרות, היינו דצריך להתקיים מצותה ע"י כהנים ולא

והנה נמצא לפי״ז דליכא כלל דין שגגת מיתה לענין קרן וחומש, רק כל שאיכא דין קיום של אכילת תרומה ע״י כהנים ואסור לזרים משום חפצא דתרומה דניתנה לסיכת כהנים, כבר איכא קרן וחומש.

וצל"ע טובא, דהנה בתוס' רעק"א שם הביא דברי הרמב״ם [תרומות י, א] שכ׳ אע״פ שיודע שהיא תרומה ושהוא מוזהר עלי׳, אבל אם לא ידע אם חייב עלי׳ מיתה, אם לאו ה"ז שגגה ומשלם קרן וחומש.

והנה אם נאמר דחיוב קרן וחומש על אסורא דמיתה דאיכא באכילת תרומה. שייד למימר. דאע״פ דידוע דהוא מוזהר כיון דאינו יודע שהוא חייב, הוי שוגג דומיא דשבת דהזיד בלאו שוגג בסקילה חייב חטאת, אבל אם דינא דקרן וחומש הוא משום דין זרות, אפי׳ דליכא איסורא דאכילה כלל לא לאו ולא מיתה, א״כ כל דידע שהוא תרומה ה"ז מזיד גמור, ולמה יתחייב קרן וחומש, וזה שאלה גדולה, ודוק.

קרן בלבד. כ״פ הרמב״ם הלכות תרומות פרק י הלכה ה׳ עוד כתב הרמב״ם ואופני השגגה,_בין ששגג שסבור שמותר לזר לאכל תרומה ובין שנתחלף לו תרומה בחולין ואכלה כסבור שהוא חולין ירו׳ רפ״ח דתרומות ורש״י בשבת ס״ט ב׳: וגם באופן שיודע שהיא תרומה ושהוא מוזהר עליה אבל לא ידע אם חייב עליה מיתה אם לאו הרי זו שגגה ומשלם קרן וחומש. כ״כ הרמב״ם שם ה״א ואם חשב שהוא כהן ואכל תרומה ונמצא ישראל כתב הר"מ פ"י הי"ב שאינו משלם חומש אלא קרן בלבד, ואם אכל כחצי זית ונודע לו וחזר ואכל כחצי זית אף על פי שאכלן בתוך כדי אכילת פרס אין מצטרפין שהידיעה מחלקת, תוספתא תרומות פ״ז ה״ג וכמש״פ הרמב״ם בפ"ו משגגות ה"ח ומש"כ בתוספתא ממין אחר ה"ה ממין זה: וכ"ש אם אכל חצי זית בשוגג וחצי זית במזיד ואפי׳ משהו מהכזית אכל במזיד אין חייב, ראה ירו׳ רפ״ו דתרומות וכמש״כ הרמב״ם רפ״ב משגגות: ואם אכל באונס אין חייב בחומש: ביאר הגר״ח בצה״ל שם דלא גרע מטעה בדבר מצוה דפטרי״ דחשיב אונס מיהו אם הוא תרומה שזכה בה כהן חייב לשלם הקרן כדין המציל עצמו בממון חברו:

ח.] אופנים נוספים שאין תשלומי חומש. דוקא זר גמור שאכל משלם קרן וחומש, אבל בת כהן שנשאת לישראל ואכלה תרומה אין משלמת אלא קרן כמבואר שם ברמב״ם פ״י הי״ב ומקורו תו״כ אמור פ״ו: וכ״ש כהן שאכל תרומת חברו אין משלם אלא קרן כדין גזלן.

הנושאים הבאים

אמור – תשלומי תרומה "ואיש כי יאכל קודש (כ"ב י"ד וברש"י קודש – תרומה)

בהר בחוקותי – קנייני מטלטלין "וכי תמכור ממכר לעמיתך" (כ"ה י"ד)

– מדבר - שבועות – תוספת יו"ט עניינא דיומא

נדרים נזיר וסוטה להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם מקורות וציונים

כרכים נוספים מסדרת על מסכתות

תשלומי התרומה לדרייבר שהביא לפסק מחודש

מעשה נודע, נתגלגל לידיהם של פוסקי ההלכה, והוכרע בסופו של דבר אצל הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל.

היה זה באחד מראשי הישיבות בארץ, שהיה נוהג ליסוע מידי תקופה לארצות הברית בכדי לאסוף מעט מעות בעבור החזקת התורה אותה הנהיג בארץ הקודש. בהיות ולא היה ידוע לו היכן וכיצד יוכל

להשיג סכומי כסף נאותים שיהיה בהם כדי ממש לכלכל את צרכיו התורתיים, החליט לפנות לאחד הדרייברים שתפקידו הוא לקחת את אותו משולח לבתי הגבירים, תוך שהוא ממליץ בפניו כל אחד מה טיבו ומה מידת נדיבותו, כשהתנאי הוא שחלק ייחסי מאותן תרומות מגיע לאותו דרייבר על עבודתו זו.

באחד הפעמים כשהלך אותו ראש ישיבה לכתובת מסוימת, ושוחח עם הגביר על צרכיו היחודיים, שאל אותו הגביר אם הגיע אליו בגפו או שהגיע עם דרייבר שהביא אותו לכאן, והוא השיב שאכן הביא אותו דרייבר מסוים, כי בצר לו אין הוא מכיר די הצורך את מפת הנדיבים באיזורים אלו.

הוציא הנדיב את פנקס השקים שברשותו, ורשם שני שקים, באחד רשם סך \$4000 ונתן זאת לראש הישיבה באומרו שזאת יקח אך ורק לצרכי הישיבה, ובשני רשם עוד סכום של \$1000 כשהוא מבקש מראש הישיבה, שיראה שיק זה לאותו דרייבר, ויאמר שקיבל ממנו סכום זה, שממנו יתן לו את אותם אחוזים שנוהג הוא לקחת מכל תרומה, תוך שהוא מדגיש שרק בצורה זו מוכן לתת לו את נדבתו. אותו ראש ישיבה, קיבל את הדברים, אך משיצא את הבית החלו נקיפות המצפון לעלות במוחו, האם אכן נוהג הוא כשורה אם יאמר זאת לדרייבר כפי שביקש הנדיב.

הרי מחד, הוא התנה אתו מראש כל תרומה שתגיע לידיו, בהיות והגיע לכך דרכו, יצטרך ליתן ממנה סך אחוזים בעבורו, ואיים כיצד יוכל להעלים את אותה נתינה סמויה שחפץ בה הנדיב, ולהציג בפניו שקיבל פחות ממה שאכן נתנו לו, אך מאידך בהיות והנדיב התנה בכך את נדבתו, הרי שאם לא יסכים לקבל את תנאו, לא יקבל ממנו כלל נדבה, ונמצא שהדרייבר יפיסד כל הסכום, ואייכ ודאי שבסייה יעדיף לקבל את האחוזים מהציק השני שקיבל, אף שנפגעו מעט זכויות היוצרים שלו בתנאיו הראשונים, מאשר לא לקבל דבר בכתובת זו.

לאחר שפנה לקבל את תשובת הגריימ פיינשטיין, שמע ממנו אכן, שבהיות ואילולי היה עושה כך לא היה מקבל דבר, נמצא שלדידו זהו רק רווח, ואייכ אין כאן פגיעה בעבודתו ובתנאי ההתקשרות ביניהם, אך יש בה סרך של תרמית, שבוה יש לבדוק כיצד לנהוג.

בו תורה הפורש מהבלי העולם הזה וזוכה להבדל ולעמוד לפני השם הקבייה הוא יחלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמיםי. הקבייה ימספיק לו כמו שזכה לכוהנים ללוויםי. אותם המעלות שיש לנותן מתנות כהונה יש למי שמחזיק ותומך בבן תורה שיוכל לקיים ישבתי בבית השםי. אשר על כן אמרו חזייל: יכל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו הקריב ביכוריםי. את מעלותיה של אותה התקשרות לכהן במתנות כהונה אנו יכולים לזכות גם בהתקשרות לגדולי ישראל להיות מחוברים לרבותינו גדולי התורה. באמונת חכמים ובהתאבקות בעפר רגליהם.

כיום, כשבעוונותינו חרב ביהמייק ואין לנו לא כהן ולא נביא, נותרה לנו מצוות החזקת תורה. יש לנו את ההבטחה יעץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושרי אנו יכולים לזכות בכל המעלות הללו של מתנות כהונה אנחנו יכולים להתקשר לקבייה וללומדי תורתו להיות דבוקים בעץ החיים. נכיר בחשיבות הקשר והתלות הזו נעשה ונקיים אותה יואתם הדבקים בדי אי חיים כולכם היוםי.

'תשלומי תרומה'

הקבייה מצווה את משה: ידבר אל אהרן ואל בניו וינזרו מקדשי בני ישראלי שבט הכוחנים אהרן ובניו מצווים להינזר, לפרוש, להתנהג בקדושה ממה שבני ישראל מקדישים. יולא יחללו את שם קדשיי אסור להם להתקרב ולאכול תרומה בשעה שהם טמאים. ישנם דינים שמוטלים על הכוהנים שלא לאכול בטומאה את יקדשי בני ישראלי את מה שישראל הקדישו לתרומה.

לא רק הכוהנים מצווים לְהינזר מָקדשי ישראל, גם ישראל עצמם מוזהרים שלא לאכול תרומה ככתוב: יוכל זר לא יאכל קודשי. גם יתושב כהן ושכירי גם מי שהוא תושב של הכהן, עבד נרצע אצל הכהן, או שכיר של הכהן גם הם אסורים באכילת תרומה. רק עבד כנעני שגופו קנוי לכהן והוא נקרא יקניין כספוי או ייליד ביתוי של הכהן יהם יאכלו בלחמוי הם מותרים בתרומה.

ואיש כי יאכל קודש בשגגהי אם אדם זר יאכל תרומה בשוגג יויסף חמישיתו עליו ונתן לכהן את הקודשי הוא צריך להשיב לכהן את מה שלקח ממנו. הוא אינו יכול לשלם כסף תמורת התרומה שאכל, הוא צריך להשיב לכהן פירות של חולין שראויים להיות קודש, להיות תרומה, ובהשבתו זו חלה עליהם קדושת תרומה והם הופכים להיות פירות תרומה. הפירות שהישראל משיב לכהן תמורת התרומה שאכל ממנו בשוגג נעשים מאליהו תרומה.

לכאורה העניין הזה שהפירות שמשיב האוכל קדש לכהן הופכים להיות קדש טעון הבנה. איך חלה על הפירות קדושה של תרומה ? הדין הזה שמה שהישראל משיב לכהן הופך להיות קודש נלמד מהפסוק: יונתן לכהן את הקודשי התורה קוראת למה שהישראל מחזיר לכהן יקודשי, וזה קשה שהרי מה שנותן הישראל זה חולין ולא קודש, שהרי את הקודש הוא כבר אכל. לכן כותב רשייי: ידבר הראוי להיות קודשי הישראל מחזיר פירות שראויים להיות קודש יוהן נעשין תרומהי. כאשר הם מושבים לכהן הם נעשים מאליהםי

הכוהנים עצמם הם אלו שמוזהרים על שמירת הקדושה הזו של התרומה. אהרן ושבט הכוהנים מצטווים: יהנה נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני ישראלי. כייד מתנות הכהונה שקבלתם מחייבות אתכם בשמירה. הם נקראים ימשמרת תרומותיי מפני ישאתה צריך לשומרן בטהרהי.

נתבונן מעט בעניין נשגב זה של נתינת התרומה לכהן מה היא עושה לכהן ומה היא עושה לישראל. התורה ציוותה את הכוהנים לשמור על עצמם ישלא תטמאו את התרומה בידיים׳. הקב״ה אומר להם: אתם מקבלים מתנה והיא מטילה עליכם חובות איך להתנהג איתה, יואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותיי. זו מתנה שמחייבת שמירה.

וכל כך למה, מפני שבאמת, זה נכון, שבבסיס הציווי לעם ישראל לתת לכוהנים כייד מתנות כהונה, עומדת הדאגה לקיומו החומרי של שבט משרתי המקדש שיתמסרו כליל לעבודתם ולא יוטרדו מבעיות פרנסה. כמו שכותב היחינוך: ימשרשי המצווה לפי ששבט לוי בחר השיית בתוך אחיו לעבודתו תמיד במקדשו. על כן היה מחסדו עליהם לתת להם מחייתם דרך כבודי.

אבל באמת יש בעניין זה של מתנות כהונה גם מטרות וייעודים נוספים. נתינת מתנות לכהנים אינה רק נתינה לכהן, היא למעשה דרך של נתינה לקבייה בכבודו ובעצמו. הרי התורה עצמה קוראת לזה נתינה לדי. ככתוב בפרשה: יראשית אשר יתנו לדי לך נתתיםי ועוד כתוב בפרשה: יבכורי כל אשר בארצם אשר יביאו לדי לך יהיהי. בעצם אתם נותנים את המתנות לדי, אתם מביאים את המתנות לדי. ואילו הכוהנים הם ימשולחן גבוה זכוי. הקבייה מעביר ונותן להם את מה שקיבל. כמו שאומרת הגמי יקנאו השם ונתנו לכהן׳.

לכן נצטוו הכוהנים להתנהג עם המתנות בקדושה גם אחרי שקבלו אותם. כי במעשה הנתינה עדיין לא הסתיים העניין. לכן מוטלת עליהם חובת שמירה שנלמדת מהפסוק ימשמרת תרומותיי שלא תטמאו אותם. כי המתנות האלו עדיין נקראות יתרומותיי, כי גם כאשר תאכלו אותם זה יהיה אכילה משולחן גבוה.

עוד עניין נכבד יש במתנות כהונה, המדרש אומריי ייותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הביתי, אתה נותן לעני פרוטה, נותן לו פת לחם. החיית אותו לשעה זו, אבל העני שמקבל ממך את פת הלחם הוא נותן לך, הוא מזכה אותך במצווה. בדבר שיש לו משמעות נצחית, בעולם הזה ובעולם הבא. איך אפשר בכלל להשוות את מה שעשית אתה בנתינת הפרוטה לעני למה שהעני זיכה אותך בו.

למדנו אם כן כי בנתינת מתנות כהונה אנו מתקשרים לבורא עולם ולשבט משרתיו, ויותר ממה שיש כאן נתינה לכהן יש כאן הבאת ברכה אל ביתנו. הנתינה לכהן, כותב הרמביים היא: ימפני שהובדל לעבוד את השם לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים׳. אם ניתו לכוהנים מתנות כהונה נזכה להתקשר אליהם. ללמוד ולקבל מהמעלות הגדולות שיש בהם.

אולי בזה נבין מדוע אם ארעה תקלה בשמירת הכהן את התרומה ובא אדם זר ואכל בשוגג מהקדש זה לא יפגע בהתקשרות הזו שיש בין הישראל לכהן הישראל יחזיר פירות אחרים והם יעשו תרומה מאליהם. כדי שהמעלות האלו ימשכו.

הנתינה הזו שמביאה ברכה, כותב הרמב״ם, אינה רק לשבט לוי לכוהנים. וכך כותב הרמב״ם: יולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני השם לשרתו ולעובדו לדעה את השם ... הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה השם חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכוהנים ללווים הרי דוד ע״ה אומר השם מנת חלקי וכוסי אתה

רש"י: "האומר כן רשע הוא"

הרב יעקב שלמה שיינברגר

התבטאות מיוחדת לגבי תרומה - מצאנו בדברי רש"י בגמ' סוכה (דף לה:) שהאומר על תרומה שיש לה פדיון רשע הוא, וז״ל: ״אבל פדיון אין לה להיות ניתרת לאכילת ישראל, והאומר כן רשע הוא״ ע״כ. קולמוסים רבים נשתברו לבאר את דברי רש״י, שלא מצאנו כמותם בכל הש״ס.

נביא בזה ב׳ ביאורים מגדולי הדורות שטמון בהם מוסר השכל בצדם.

- הגה״צ **רבי נתן גשטטנר** זצ״ל כתב בקובץ ישורון (כרך א׳ ע׳ ר רא) בזה: עפ״י דאיתא בש״ס נדה (ל ב) שאין הולד יוצא ממעי אמו עד שמשביעין אותו, ומה היא השבועה שמשביעין אותו, תהי צדיק ואל תהי רשע, ואפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה היה בעינך כרשע, והוי יודע שהקב״ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא, אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממך, תנא דבי ר׳ ישמעאל משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ ואמר לו אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לפניך. וצ״ב מה צורך למשל זה, הרי הדבר מובן גם בלי משל שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע.

וי״ל, דהנה יש להקשות מה הצורך להשביעו בשעה שנולד שיהא צדיק ואל יהי רשע, הרי מבואר בגמ׳ שבועות (לט.) כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום, אין לי אלא אותן העומדין על הר סיני, דורות הבאים וגרים העתידין להתגייר מנין, ת״ל ואת אשר איננו פה עמנו היום׳. הרי שכל הדורות נשתבעו שיקיימו את התורה. וא״כ מה הצורך להשביע בשעה שנולד. ומצאתי שם במהרש״א שהקשה כן, וכתב ליישב דבהר סיני השתבעו על הנשמות שעתידין לבוא לעולם, נולד הוולד משביעין את גופו כדי שגם הגוף יחוייב לקיים

את התורה, כי הנשמה בלא גוף אינה יכולה לקיים את התורה. את התורה, כי הנשמה בלא גוף אינה יכולה לקיים את התורה. ובזה מובן מה שהיה צורך בהמשל, והיינו כדי ליישב הקושיא דמה צורך להשביע את הולד כשנולד הלא בלא״ה מושבע ועומד מהר סיני הוא, אלא שבהר סיני השביעו את הנשמה ובשעה שנולד משביעין את הגוף, וזה שמביא משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ, כי הנשמה היא קודש והיא חלק הקדושה שבאדם, כעין תרומה שהיא חלק הקדושה שבפירות, והגוף הוא בבחינת עם הארץ, כי הגוף הוא ארצי וכאמרם (סנהדרין צא:) יקרא את השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לרין עמו זה הגוף, ופירש״י שהגוף בא מן הארץ, וכשיוצא הולד לאויר העולם אז נכנסת הנשמה בגוף, והוא כעניז מסירת תרומה לעם הארץ. וע"ז מביא המשל דכמו בעם הארץ שאינו יודע מעלת התרומה וצריך להתרותו שישמרנה . בטהרה ואם לאו הריני שורפה בפניך, כמו כן צריך להשביע את הגוף כשהנשמה נכנסת בתוכו שישמור את המצוות יחד עם הנשמה. דמה שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע, היינו שמשלו את הנשמה לתרומה, וכשם שתרומה אסור לטמאותה כך הנשמה צריך לשמרה בטהרה, ועל כן מהני השבועה תהי צדיק ואל

ומעתה מי שאומר שיש מציאות להפקיע את התרומה מקדושתה ולהוציאה לחולין ולהתירה לטמאותה, הוי כמי שאומר שיש מציאות שיהא מותר לחלל ח"ו את הנשמה שהיא כתרומה ומותר להיות רשע ח״ו. ועל כן כתב רש״י שהאומר כן שיש פריון לתרומה, דהיינו שיש מציאות להוציאה לחולין, רשע הוא, שהרי לשיטתו אפשר גם לבטל את השבועה שמשביעיז אותו בשעת יצירתו תהי צדיק ואל תהי רשע, שלמדו כן מהא דאסור לטמא את התרומה, ורש"י ז"ל הטמין ברמז כונה עמוקה עכ"ד והדברים

יי הסבר נפלא כתב בדרך הדרוש **בשו״ת חבצלת השרון** (להג״ר מנחם מנדל באב״ר אב״ד טארניפאלי) עפ״י שמצינו בש״ס דבימי יחזקאל בקשו ישראל לפרוק עול מעליהם ואמרו עבד שמכרו רבו וכר׳ כלום יש לו עוד עליו, ואמר להם השי״ת אם לא ביד חזקה אמלוך עליכם. וצריך להבין טעמם

של ישראל והקב״ה במאי פליגי דוודאי לא עביד הקב״ה דינא בלא דיינא. וי״ל עפ״י דאיתא בגיטין (דף לח:) המקדיש עבדו יצא לחירות דלהוי עם קדוש קאמר והוי כמתפיס תמימים לבדק הבית ראין יוצא מידי מזבח לעולם ולא מהני ליה פדיון עיי״ש ברש״ ובתוס׳. וידוע מחלוקת הרמב״ן ובעל המאור בגמ׳ ע״ז בהא דבאו פריצים וחללוה, דדעת בעה"מ דרק קדושת דמים שיוצא לחולין ע״י פדיון נתחלל ג״כ כשבא לידי עכו״ם וקנאו, אבל כלי שרת שהם קדושת הגוף אינו יוצא לחולין ע״י הפריצים דקדושת הגוף לא פקעה בכדי. ודעת הרמב"ן דגם כלי שרת שהם קדוה"ג נפקע קדושתן ע"י עכו"ם.

וא״כ י״ל דזה היה טענת ישראל דס״ל כהרמב״ן דגם קדוה״ג נתחלל ע"י פריצים, ולכן אף דישראל עם קודש הם ויש להם קדוה"ג מ"מ כשמכרם הקב"ה לידי עכו"ם ובאו לידי פריצים נתחללו ויצאו מקדושתם. והקב״ה השיב להם דהדין אינו כן אלא . כדברי בעה״מ דקדוה״ג לא פקעה ע״י פריצים. ולכן אמר חזקה אמלוך עליכם" דעדיין לא יצאו מקדושתם ורשות גבוה עליהם.

והנה ידוע דברי המדרש רבה בראשית דישראל נקראו תרומה שנאמר קודש ישראל לה׳ ראשית תבואתו. וא״כ היינו דאמר רש״י יוהאומר כן רש"ע הוא" שזה סימן שהוא מאותם שרוצים לפרוק . מעליהם עול כמו שאמרו ״עבד שמכרו רבו כלום טענה יש לו עליו״, כי באמת הדין אינו כן, רק שתרומה היטא קדוה״ג ואינו יוצא לחולין לעולם, וא״כ גם ישראל שנקראו תרומה ראשית תבואתו קדושתן קדושת עולם, ולא יופקע ח״ו קדושתן אף שנמכרו לעכו״ם כתשובה הקב״ה לישראל, וזה כפתור ופרח בעזהשי״ת

פוטו סטודיו

גל פז-רשת למוסיקה ירושלים–ב״ב–חיפה

פוטו ציון

אחים הקר רשת בשר למהדרין צילום אירועים, מצלמות וסטודיו

 $oldsymbol{\bullet}$ בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו״ס $oldsymbol{\bullet}$

לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר המנעולן הנאמן זאב הורוביץ צבי ורצברגר דלתות פלדה ומפתחות בית האנרגיה